

Asia: VN/20605/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräjän jatkaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunnon osa 1: Hyvinvointialuelain väliaikainen muuttaminen koskien kumulatiivisen alijäämän kattamisen määräaikaa

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue pitää perusteltuna hyvinvointialuelain väliaikaista muutosta, joka antaa lisää aikaa kumulatiivisen alijäämän kattamiselle tiettyjen edellytysten täytyessä. Lisääjalla mahdollistetaan toiminnan ja talouden sopeuttamistoimien jatkaminen hallitusti. Lisääjalla varmistetaan, että sopeuttamistoimien vaikutukset ehtivät realisoitua täysimääräisesti alueen talouteen eli aiheuttaen kulusäästöjen kerrannaisvaikutuksia kokonaisten vuosien kuluihin. Pyydämme huomioimaan alla kuvatut kommentit ja muutosesitykset lain valmistelussa.

1. Kriteerit lisääjän saamiselle: kokonaisarviointi tilanteessa, jossa vuonna 2025 alijäämä kasvaa vain hyvin vähän

Lainvalmistelun mukaisesti lisääjän myöntäminen taloutta täysimääräisesti sopeuttaneille hyvinvointialueille on perusteltu linjaus. Kuitenkin kriteeri siitä, että vuodelta 2025 ei saa syntyä lisää alijäämää, on liian ehdoton. Hyvinvointialueet saivat tiedon lain luonnostekstistä ja sen vaikutuksista elokuussa. Tämä on käytännössä tarkoittanut, että asiaa on voitu käsitellä luottamuselimissä vasta elo–syyskuun aikana. Näin ollen tosiasiallinen mahdollisuus reagoida vuoden 2025 tulokseen (=lisääjän saamisen ehdoton vaade, että kumulatiivista alijäämää ei saa kertyä lisää) jää vain muutaman kuukauden mittaiseksi. Taannehtiva lainsäädäntö asettaa alueet oikeudellisesti kohtuuttomaan asemaan heikentäen ennakoitavuutta ja oikeusvarmuutta.

Lisäaikahakemuksen käsittelyssä tulisi käyttää kokonaisharkintaa. Harkinnassa tulisi huomioida lain valmistelun mukaisesti alueen talouden tasapainottamistoimenpiteet, vuoden 2025 tulos alla esitettävien täsmennyksien sekä muut mahdolliset mittarit, jotka ennakoivat alueen kykyä kattaa alijäämä lisääjän puitteissa.

Jos alueen alijäämä kasvaa esimerkiksi miljoona euroa vuonna 2025 ja taustalla on usean miljoonan / kymmenien prosenttien parannus vuoteen 2024 verrattuna, pieni alijäämäisyys vuonna 2025 ei saisi olla este lisääjän saamiselle. Minkä verran alijäämää vuonna 2025 olisi hyväksyttävissä (ehdolla, että tasapainottamistoimet on tehty), tulisi suhteuttaa hyvinvointialueen kokoon tasapuolisuuden varmistamiseksi. Lisäaikahakemuksen kokonaisarvioinnin mittareiksi sopisivat talouden sopeuttamisen ja vuoden 2025 tuloksen lisäksi esimerkiksi kulujen kehitys (ulkoiset kulut ja nettokulut erikseen tarkasteltuina) ja vuoden 2026 talousarviosta näkyvä tuloksen selkeä parantuminen.

2. Lisäajan hakemisen aikataulua tulisi aikaistaa kesäkuulta maaliskuulle

Esitämme, että lisääikaa olisi mahdollista hakea sen jälkeen, kun aluehallitus on käsitellyt vuoden 2025 tilinpäätöksen lähettämällä sen tilintarkastukseen ja aluevaltuuston päätöskäsittelyyn. Tämä aikaistaisi lisäajan hakuprosessin aloittamisen kesäkuulta maaliskuulle, jolloin päätöskin mahdollisesti saataisiin jo kevään aikana. Päätös olisi ehdollinen sille, että aluevaltuusto hyväksyy tilinpäätöksen aluehallituksen esityksen mukaisena.

Lisäajan hakemisen / päätöksen saamisen aikaistaminen mahdollistaisi lisäajan huomioimisen hyvinvointialueen vuoden 2027 talousarvion ja taloussuunnitelmavuosien 2028–2029 valmistelussa ja uudistamisohjelman toteuttamisen projektoimisessa.

3. Tilanne, jossa lisääikaa ei myönnetä, mutta alueen tilanne paranee merkittävästi vuoden 2026 aikana

Esitämme, että ilman lisääikaa jääneiden alueiden tilannetta tarkastellaan uudestaan vuoden 2026 tilinpäätöksen valmistuttua keväällä 2027. Mikäli riittävän suuri osa kumulatiivisesta alijäämästä on saatu katettua vuoden 2026 ylijäämäisellä tuloksella ja talouden käänne parempaan heijastuu myös vuoden 2027 talousarvioon, lisääika olisi mahdollista saada.

Lausunnon osa 2: Investointisuunnitelman toimittamisen aikataulun muutos

Pidämme hyvänä muutosta, jonka mukaisesti investointisuunnitelma toimittaisiin ministeriöille vuoden lopun sijaan seuraavan vuoden huhtikuun loppuun mennessä. Tämä selkeästi vähentäisi suunnitelman päivitystarpeita, kun suunnittelu voidaan tehdä lähempänä sitä vuotta, jota suunnitelma koskee. Samoin se helpottaa sote-järjestämislain (29 §) ja pelastustoimen järjestämislain (13 §) mukaisen vuosittaisen selvityksen tekemistä, kun siinä voidaan hyödyntää samanaikaisesti päätöskäsittelyssä ollutta investointisuunnitelmaa.

Lausuntoaineistossa (sivu 9, luku 4.2) kirjoitetaan, että ”investointisuunnitelmat olisi tarkoituksenmukaista toimittaa ministeriöihin vasta lainanottovaltuuspäätöksen jälkeen, jolloin seuraavan vuoden investointiraami olisi alueen tiedossa ja se voitaisiin ottaa huomioon investointisuunnitelmaa viimeisteltäessä”. Miten lainvalmistelijat ovat ajatelleet tilanteen, jossa hyvinvointialueen on puuttuvasta lainanottovaltuudesta huolimatta toteutettava täysin välttämättömät investoinnit? Tuleeko alueen rakentaa suunnitelma sisällyttäen siihen em. välttämättömät investoinnit ja aloittaa välittömästi lainanottovaltuuden muutoksen hakeminen?

Saarela Helinä

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue - Hyvinvointialuejohtaja Mikko
Komulainen ja talousjohtaja Helinä Saarela